

Drafting techniques during the learning process of students in fine arts lessons

Azizbek BOLTABOEV¹

Namangan State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received April 2023
Received in revised form
15 May 2023
Accepted 25 May 2023
Available online
15 June 2023

Keywords:

draft,
artistic,
elegant,
graphite pencil,
effect,
construction,
stroke.

ABSTRACT

This article describes the ways in which students can draw with a pencil in the art class. Several techniques are provided to help students choose and illustrate the best way to draw.

2181-1415/© 2023 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol4-iss4/S-pp209-213>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Tasvriy san'at darslarida talabalarining o'quv jarayonida qoramalar bajarish texnikalari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

qoralama,
badiiy,
nafis,
grafit qalam,
effekt,
konstruksiya,
shtrix.

Mazkur maqolada talabalar tasviriyl san'at darslarida qalamchizgi texnikasi orqali tasvirlarni bir necha texnikalar orqali tasvirlash usullari yoritib berilgan bo'lib, ushbu usullar talabalarda tasvirlashning maqbul yo'lini tanlashga va tasvirlashga yordam beradi.

¹ Teacher, Namangan State University.

Приемы выполнения черновиков в процессе обучения студентов на занятиях изобразительного искусства

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

черновик,
художественный,
изящный,
графитный карандаш,
эффект,
построение,
штрих.

В данной статье описаны способы, с помощью которых студенты могут рисовать карандашом на занятиях изобразительного искусства. Предоставлены помощью несколько техник, которые помогают студентам выбрать и проиллюстрировать оптимальный способ рисования.

Qalam bilan chizish uzoq vaqtdan beri mashhur san'at turi bo'lib kelgan va buning sababi sir emas. Qalam bilan qoralama ko'p qirrali, ko'chma va faqat bir nechta asosiy badiiy materiallarni talab qiladi. Bir nechta vositalar yordamida siz nihoyatda batafsil va chiroyli san'at asarini yaratishingiz mumkin.

Qalam bilan qoramalar yordamida chizishingiz mumkin bo'lgan ko'plab uslublar mavjud, ularning barchasi soddalashtirilgan chiziqlardan tortib, murakkab chizmalar va qoramalargacha bo'lishi mumkin. Turli xil qoralama chizish usullarini o'rganish qalam bilan chizilgan rasmlaringizni butunlay yangi bosqichga ko'tarib, siz yaratgan san'at asariga yanada nafislik olib keladi. Bu yerda biz keyingi ijodingizda sinab ko'rish uchun qalam chizishning turli usullari haqida ma'lumot beramiz. Bizning eng yaxshi eskiz bo'yicha maslahatlarimiz va texnikalarimiz quyidagilardan iboratdir.

Qog'ozga yaratishingiz mumkin bo'lgan soyalar va to'qimalar sizning texnikangiz kengligi bilan to'liq cheklanmaydi. O'quv qurolingiz haqida to'g'ri ma'lumotga ega bo'lmasangiz, o'zingizni sezilarli darajada cheklashingiz mumkin [1].

Umuman olganda, yumshoqroq grafit qalamlari quyuoqroq, yumshoqroq ohangni beradi, qattiqroq grafit esa qattiqroq chiziq va ko'proq uchli uchini taklif qiladi. Eng samarali ish uchun eskiz asboblari to'plamida bir nechta qalam variantlari bo'lishi juda muhimdir.

Ta'lim jarayonida xomaki rasmlarni bajarish ham davomli o'quv rasmini chizishdagi kabi tasviriy san'atning asosidan bo'lgan "Umumiylikdan xususiylikka va xususiylikdan umumiylikka" tasvirlash usuli bilan bosqichlarda amalga oshiriladi.

Tasvirlanayotgan predmet shaklini umulashtirilishining so'nggi yakuniy bosqichi – qog'ozga tushirilgan narsani yaxlit birlikka yig'ish va birlashtirishdan butun rasm bo'ylab aniqlik kiritish va nur-soya nisbatlarini bitta yaxlitlikka keltirish, ya'ni tasvirlanayotgan shakl va ana shu shakl turgan kenglikni tutashtirishdan iboratdir.

Naturadan uning o'ziga xos xususiyatlari bilan qisqagina xomaki rasm chizib olish, asosan, tez ko'rish va idrok qila bilish qobiliyatlarini o'stirish uchun mo'ljallanadi. Kuzatish, idrok qilish va xomaki rasmni ijro etishlar ko'p hollarda bir vaqtning o'zida sodir bo'ladi. Shuning uchun xomaki rasm ustida ishlashning yakuniy bosqichi sifatida umulashtirish haqida alohida gapirish shart bo'lmaydi.

Xomaki rasmlar chizishda foydalaniladigan usullarni farqlashning quyidagi oltita turini belgilab olish imkonini beradi.

1. Naturani kuzatgan holda undan boshidan oxirigacha bevosita ijro etiladigan xomaki rasmlar;

2. Kombinatsiya usulida (dastlab naturadan kuzatib, keyinchalik naturasiz – xotira bo'yicha) tasvirlanadigan xomaki rasmlar;

3. Faqat xotiradan bajariladigan, ya'ni kuzatishdan keyin biroz vaqt o'tgandan so'ng, ongda ko'rish qobiliyati mustahkamlanganidan keyin chiziladigan xomaki rasmlar;

4. Insonning avval ongida qabul qilingan ba'zi predmetlar, tirik ob'yektlar va atrof-borliq hodisalar haqidagi tasavvurlarni jonlantirish qobiliyati bilan bog'liq tasavvurlar bo'yicha xomaki rasmlar;

5. Kompleks usul bilan, ya'ni yuqorida ko'rsatib o'tilgan hamma ish usullarini, jumladan tasavvur bo'yicha usullarini qo'llagan holda bajariladigan xomaki rasmlar;

6. Xayolga keltirish bo'yicha – biron-bir ijodiy fikr yoki badiiy obraz, mavzu, syujet va hokazo buyum va hodisalar haqida o'z tasavvurlarini jonlantirib tiklash asosida tasvirning umumlashgan xomaki rasmlarini chizish [2].

Xomaki rasmlarning ikkinchi, uchinchi va beshinchi turlari bitta umumiy alomatlar bilan birlashadi, chunonchi: xomaki rasm chizish bilan bir vaqtda sodir bo'ladigan yoki xomaki rasm chizishdan sal oldin (uning yakunlanishi endi naturasiz, xotiradan yoki tasavvurda kechadi) bo'ladigan naturani ancha yuzaki va tez kuzatish bilan yuzaga keladigan majburiy alomat bilan.

Agar bunda ijro vaqti cheklanmasa, u holda bunday naturadan chiziladigan xomaki rasm chizg'ga aylanib qolishi mumkin.

Xomaki rasmlar o'quv vazifasini bajarishda, bir vaqtning o'zida tasvirlanadigan ob'yektning holati, soni va murakkabligi (xotirjam holat yoki harakatda), boshqacha aytganda, xomaki rasmning o'z mazmunidan, shuningdek amalda duch keladigan ob'yektiv shart-sharoitlar.

Bu shart-sharoitlardan bittasi – naturani kuzatish va xomaki rasm ijrosi uchun vaqtning cheklanganligi yoki cheklanmaganligida. Bu o'z navbatida naturaning qo'zg'almasligi yoki qo'zg'alish darajasi (harakat tezligiga)ga bog'liq bo'ladi. Boshqacha aytadigan bo'lsak, xomaki rasm chizish usuliga eng avvalo ikkita omil ta'sir qiladi: vaqt va naturaning holati.

Bu o'zaro bir-biriga bog'liq omillardan tashqari ijrochi va uning ishlash qobiliyati (binobarin, xomaki rasmdagi tasvir xarakteri va sifati)ga shuningdek tashqi obyektiv shart-sharoitlar ham ta'sir qiladiki, ularga rasm chizuvchi moslashishi kerak bo'ladi (sinf, xona yoki ko'cha, ishlab chiqarish yoki transport, jamoa joyi, sport maydonchasi, yo'lka, sayilgoh va hokazolar).

Naturadan kuzatish bo'yicha xomaki rasm chizish faqat bitta shart bilangina, ya'ni natura umuman qo'zg'almas, harakatsiz turgandagina boshidan oxirigacha bajarilishi mumkin. Bunday natura eng avvalo, jonsiz predmet (masalan, san'at asarlari, haykaltaroshlik asarlari, me'morchilik inshootlari, bezaklar, sabzavot, meva, gul, daraxtlar, tog'u tosh va ba'zi peyzaj turlari, shuningdek maxsus qiyofa uchun turgan model (inson ham) bo'lishi mumkin [3].

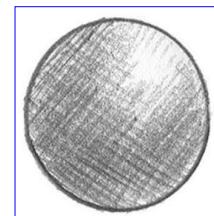
Xomaki rasmning maqsadi naturani to'liqsiz umumlashtirilgan ko'rinishini aks ettirishdan iborat bo'lgani uchun rassom nisbatan ancha bamaylixotir ishlaydi. Agar maqsad amalga oshgan bo'lsa–yu natura hali qimirlamay turgan bo'lsa, u holda xomakilikdan chizgi (lavha)ga o'tish mumkin. Bunda hatto qog'oz chetiga qo'shimcha, ba'zi bo'laklarning batafsilroq chizgilarini ham amalga oshirsa bo'ladi [4].

Agar naturaning qo'zg'almasligi shartli va tasodif bo'lsa, ba'zi hollarda u vaqtinchalik bo'lsa, ya'ni natura istalgan paytda, rasm chizuvchi uchun noma'lum bir soniyada o'z holatini, yuz qiyofasini, imo-ishorasini o'zgartirib qolsa va hatto nuqtayi nazardan umuman yo'qolib qolsa, u holda naturadan xomaki rasm chizishda ish xarakteri

jiddiy tarzda o'zgaradi. Bunday holat tasodifda tirik modelning (saylgoh o'rindig'ida o'tirgan yoki o'rnidan turib ketsa va hokazo) xomaki rasmini chizayotganda sodir bo'lishi mumkin.

Tasviriy san'at o'qituvchilari talabalarga chiroyli rasmlarni samarali yaratish uchun oddiy tuxum kabi yumaloq ob'yektni soya qilish orqali mashq qilishingiz kerakligini aytadilar. Bu esa talabalarga dars mashg'ulotlariga kirishish uchun bir muncha qulayliklar tug'duradi [5].

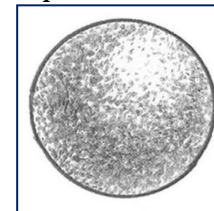
1-usul. Ushbu tasvirni tasvirlash jarayonida soyalar orqali eskizlaringizga chuqurlik kiritishning juda keng tarqalgan va samarali usullaridir. Eskizlaringizni tekislashi mumkin bo'lgan taniqli qalam chizish uslublari haqida gap ketganda, chizish va kesishish siz o'rganishingiz kerak bo'lgan ko'nikmalar ro'yxatining boshida turadi.

1-chizma

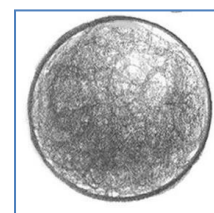
Chizma asosan soya va chuqurlikni yaratish uchun chizilgan asosiy chiziq bo'ylab chizilgan qator chiziqlardir. Bu chiziqlar tegmasligi kerak. O'zaro kesishish –xuddi shu tarzda ishlatiladigan, lekin ular kesishgan joylarda bir qator chiziqlar yuzaga keladi. Bu chiziqlar qanchalik yaqin bo'lsa, chizmangizdagi soyalar shunchalik quyuproq bo'ladi.

2-usul. Teshik yoki o'zaro faoliyatga o'xshash soya va chuqurlik qo'shish uchun nuqta qo'shish san'ati. Nuqtalar qanchalik yaqin bo'lsa, effekt shunchalik chuqurroq bo'ladi. Nuqtalaringiz ko'rinishini va yaxshiroq ta'sir qilishini ta'minlash uchun bu effekt uchun yumshoqroq grafitdan foydalangan ma'qul, chunki u quyuproq chiqadi.

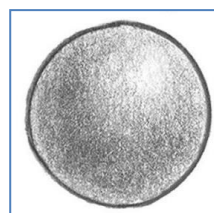
2–chizma

3-usul. Chizmachilik aslida juda samarali bo'lishi mumkin bo'lgan chizish texnikasi. Chizilgan eskizning xususiyatlarini parcha ichidagi tartibsiz, notekis va aniq bo'lmagan tekis chiziqlar bilan aniqlash mumkin. Qog'oz bo'ylab tasodifiy harakatlardan foydalanish tasvirning biroz konstruksiyasiga olib keladi va bir–biriga yaqinroq bo'lgan tartibsiz chiziqlar qanchalik ko'p bo'lsa, u shunchalik quyuproq bo'ladi.

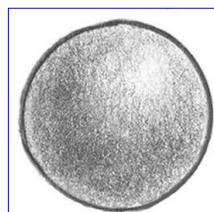
3–chizma

4-usul. Qalamingiz chiqaradigan ohangni shunchaki unga qo'ygan bosim miqdorini sozlash orqali boshqaring. Silliqlik o'tishlarni yaratish uchun siz ko'proq aralash ko'rinish beradigan kichik dumaloq zarbalarni qilishingiz mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki, siz seziladigan chiziqlar bilan kichik doiralar qilmasligingiz kerak. Buning o'rniga, bosim qo'shganda qalamni dumaloq harakatda harakatlantiring. Ushbu yondashuv uchun zerikarli qalam eng yaxshi ishlaydi.

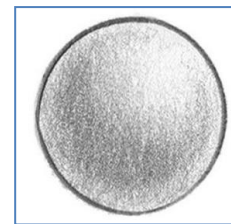
4–chizma

5-usul. Chizmangizga tozaroq soyali elementni qo'shish uchun silliq soyalashni sinab ko'rishingiz mumkin. Buni bir necha usullar bilan amalga oshirish mumkin, jumladan, barmog'ingiz yoki o'ralgan qog'oz parchasini chizish yoki kesishishda aralashtirish. Bu sizning eskizingizga yanada silliq ko'rinish beradi. Bundan tashqari, qalamni kengroq burchakdan foydalanish uchun oddiy burchakka burish orqali aralashtirasiz, soyalar va soyalar ko'rinishini yarata 5–chizma oladigan qalinroq chiziqlar yaratasisiz.

5–chizma

6-usul. Yorqin nuqtalarni yaratish qoramangizga chuqurlik va soyalar yaratish uchun soya qo'shganingizdek, diqqatga sazovor joylarni ham yaratishingiz mumkin [6]. Ajratishlar yorug'lik manbangiz qayerdan kelayotganini ko'rsatishga yordam beradi va aks ettiruvchi yuzalarni ko'rsatuvchi qo'shimcha tafsilotlarni qo'shishi mumkin. Ushbu effektни yaratishning ajoyib usullaridan biri pigmentning bir qismini olib tashlash yoki qorong'ulik yo'qligini ko'rsatish uchun yengil joylarni yaratish va soyani olib tashlash uchun shtrixdan foydalanishdir.

Biz cheksiz makondamiz. Biz chizgan har bir narsa makonda sodir bo'ladi va subyektning fazodagi o'ziga xos va alohida o'rnini aks 6–chizma ettirish oson ish emas, shu tariqa mavzuga qog'ozda uch o'lchovli xususiyat beradi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki, soya yaratishni o'rganish sizning san'atingizni yuqori darajaga olib boradi. Soyalash san'ati havaskor rasm va san'at asari o'rtasidagi farqni yaratadi, chunki soyalar mavzuingizga chuqurlik qo'shadi. O'zaro shtrixlash, aralashtirish va keng chiziqli usul kabi qalam bilan bo'yash usullari chizmalarni soyali bo'lmaganlarga qaraganda ishonchli va realroq qilish uchun gradatsiya yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Абдурахмонов Б. Художественная культура Узбекистана: XX век. – Ташкент: Узбекистан, 2000. – С.15.
2. Алимходжаева Л. Ильхом Джаббаров. – Ташкент: ГИЛИ им Г. Гуляма, 1980. – Б.18.
3. Rizayev Hakimjon Ismailovich. – Qalamtasvir, 2018. T.: 2010. –Б.103.
4. Абдуллаев Н. Санъат тарихи. 2 т. – Тошкент: Ўқитувчи, 1986. – Б.25.
5. Методика обучения черчению. Под. ред. Василенко Е.А. – М.: 1990. – С. 17.
6. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. М.,1989. – С.41